

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/83377,Romer-Eugeniusz-Mikolaj.html>
2021-11-28, 09:26

Romer Eugeniusz Mikołaj

ROMER Eugeniusz Mikołaj (3 II 1871, Lwów – 28 I 1954, Kraków), geograf, klimatolog, kartograf. Syn Edmunda, urzędnika, i Węgierki Ireny Körtvelyessy de Asguth; ojciec Edwarda, właściciela wytwórni przyrządów precyzyjnych, a później profesora Politechniki Śląskiej, oraz Witolda.

Do gimnazjum uczęszczał w Jaśle, a następnie w Nowym Sączu, gdzie w 1889 uzyskał maturę. Początkowo studiował historię, później geografię (1889–91) na UJ w Krakowie, a następnie klimatologię w uniwersytecie w Halle (1891–92) i znów geografię u A. Rehmana – w uniwersytecie we Lwowie (1892–93).

Pracę zawodową rozpoczął jako nauczyciel III Gimnazjum we Lwowie (później w gimnazjum realnym). W 1894 doktoryzował się na tamtejszym uniwersytecie na podstawie rozprawy *Studia nad rozkładem ciepła na kuli ziemskiej* (1892). W 1895 uzyskał dyplom nauczyciela szkół średnich. Korzystając z urlopu na pracę naukową w roku akademickim 1895/96, studiował morfologię w Wiedniu (A. Penk), meteorologię w Berlinie (R. Assmann, A. Berson, W. Bezold, F. Richthoffen). Tym kierunkom poświęcił w przyszłości najwięcej uwagi; choć podkreślał, że zawdzięczał wiele Penkowi, nie podzielał jego poglądów politycznych. Po habilitacji, którą uzyskał w 1899 na podstawie rozprawy *Studia nad asymetrią dolin* (1897), powrócił do pracy nauczycielskiej. W 1899–1908 prowadził Katedrę Geografii w Akad. Handlowej we Lwowie. Od 1908 pracował w Katedrze Geografii Inst. Uniw. Lwowskiego (profesor nadzwyczajny, od 1911 zwyczajny), w 1911–31 był jej kierownikiem; przeszedł na emeryturę z tytułem profesora honorowego.

Okresowo wykładał także geografię fizyczną, meteorologię, klimatologię oraz kartografię również na innych uczelniach (Politechnika Lwowska, Akad. Rolnicza w Dublinach, Macierz

Szkolna). W publikacjach wiele uwagi poświęcił krytyce podręczników szkolnych do geografii oraz tzw. kartografii szkolnej. W 1904 wydał podręcznik *Geografia dla klasy I szkół średnich*. Do kolejnej edycji z 1908 dołączył *Atlas geograficzny* z 10 mapami. Jako pierwszy zastosował syntezę hipsometryczną lądów i oceanów w projekcji z poziomiami (ze znaczącą 300 m, oddzielającą tereny nizinne od wyżej położonych), przy czym wprowadził barwy w przedziałach wysokościowych (od jasnych – najniżej, do intensywnych – dla obszarów położonych wyżej). Atlas ten, później pod nazwą *Mały atlas geograficzny* miał 20 wydań (do 1963).

Przed objęciem kierownictwa katedry w Uniw. Lwowskim R. wiele podróżował. W 1908 był na międzynarodowym zjeździe geografów w Genewie. W 1909 przez pół roku studiował tektonikę i morfologię w uniwersytecie w Lozannie (M. Lugeon). W 1910 pod kierownictwem E. Dunikowskiego uczestniczył w wyprawie na rosyjski Daleki Wschód, wykonując w górach Sichote-Alin mapę w skali 1:200 000. Był w Japonii i innych krajach Azji. Zwiedził także Włochy i Austrię. Spostrzeżenia swe drukował w różnych rozprawach, m.in. w periodykach krakowskiej AU (np. *Mouvements épeirogéniques dans le haut bassin du Rhône et l'évolution du paysage glaciaire*, 1911; *Przyczynek do topografii i geografii Sichota-Alinu*, 1912). W 1913 R. uczestniczył w międzynarodowym kongresie geograficznym w Kanadzie.

W czasie I wojny światowej R. przebywał na Morawach, a następnie w Wiedniu, gdzie na prośbę spółdzielcy F. Stefczyka w 1915 opracował – przy udziale innych specjalistów – *Atlas geograficzno-statystyczny Polski* (1915), służący jako pomoc w czasie powojennych pertraktacji pokojowych. Przyjęty krytycznie przez Niemców (m.in. A. Penka), został wzbogacony materiałami dodatkowymi i przedstawiony w czasie konferencji w Wersalu jako *Polski atlas kongresowy* (1921). R. był ekspertem tej konferencji i rzeczoznawcą w czasie przygotowywania ryskiego traktatu pokojowego.

W 1921 R. powołał Spółkę Akcyjną „Atlas”, a przy niej – Inst. Kartograficzny, z zadaniem zaopatrywania szkół w mapy oraz zatrudnienia najzdolniejszych absolwentów geografii. Z

czasem, po połączeniu się z Wydawnictwem Książnica Polska powstało (1925) przedsiębiorstwo Zjednoczone Zakłady Kartograficzne i Wydawnicze „Książnica Atlas”. Produkcją okresowo kierował syn R. Witold, stosując metody zw. kartochemią, co przyśpieszało druk map kolorowych. Nowa firma wybudowała w Zakopanem budynek zw. Atlasem, w którym wykonywano część prac koncepcyjnych. Dla R. była to zarazem baza wypadowa do geomorfologicznych prac terenowych, które przyczyniły się do ukończenia książki *Tatrzańska epoka lodowa* (1929), rozpoczętej przed I wojną światową.

R. był świetnym wykładowcą, znakomitym nauczycielem akademickim; jednak pod koniec lat 20. wydawał się zmęczony dydaktyką i przeszedł na emeryturę, pozostając na uczelni jako profesor honorowy. Jednocześnie nie zwalniał tempa prac naukowych, intensywnej pracy w przedsiębiorstwie i Inst. Kartograficznym, a także w krajowym i międzynarodowym ruchu geograficznym. Był współorganizatorem Międzynarodowego Kongresu Geograficznego w 1934 w Warszawie, na który przygotował specjalną wystawę kartograficzną.

W czasie okupacji sowieckiej 1939–41 we Lwowie nie był nękanym, choć przedsiębiorstwo „Książnica Atlas” zostało zlikwidowane, a zasoby Inst. Kartografii przejęło państwo. Po wkroczeniu do Lwowa Niemców ukrywał się w klasztorze Zmartwychwstańców do 1943, kiedy został przerzucony do Warszawy w celu sporządzania ekspertyz dla rządu w Londynie. W czasie powstania warszawskiego w 1944 stracił wiele rękopisów. W końcu tego roku dotarł do Krakowa, by w roku następnym objąć kierownictwo, osieroconej po śmierci J. Smoleńskiego, Katedry Geografii UJ. Prowadził ją do 1949, kiedy ostatecznie przeszedł na emeryturę, oficjalnie przekazując S. Leszczyckiemu „koronę króla polskiej geografii”.

R. był geografem wszechstronnym, zajmującym się także zagadnieniami historycznymi, politycznymi, demograficznymi itp. Inspirującą wartość miały jego opracowania szczegółowe i syntetyczne z zakresu geografii fizycznej, geologii czwartorzędu, glaciologii, klimatologii i kierunków

pokrewnych. Wśród publikacji są m.in.: *Epoka lodowcowa w Świdowcu* (1906), *W sprawie metod kartograficznych* (1908), *Wstęp do fizjografii powiatu mieleckiego* (1911), *Einiges aus meiner Erfahrung in der Hypsometrie* (1933), *Regiony klimatyczne Polski* (1949). Jest autorem, niekiedy przy udziale współpracowników (T. Szumański, J. Wąsowicz, W. Romer), wielu map.

R. w Cesarsko-Królewskim Uniw. Lwowskim stworzył wybitne centrum nauk geograficznych (z kartografią). Jego współpracownikami byli przyszli profesorowie szkół wyższych, w tym A. Chałubińska, J. Czyżewski, A. Kalicki, S. Pawłowski, J. Wąsowicz, A. Zierhoffer.

R. był członkiem AU/PAU (od 1916), PAN (od 1952, członek tytularny), Polskiego Tow. Przyrodników im. Kopernika (wieloletni prezes, członek honorowy) oraz wielu krajowych i zagranicznych towarzystw specjalistycznych. Jego imię zostało utrwalone w nazwach geograficznych. Jest patronem szkół oraz Państwowego Przedsiębiorstwa Wydawnictw Kartograficznych.

Był redaktorem „Prac Geograficznych” (1918–39), „Polskiego Przeglądu Kartograficznego” (1923–34), „Czasopisma Geograficznego” (1927–38), „Przeglądu Geograficznego” (1939–49). Prostolinijny, w związku z tym szykanowany w Galicji oraz w okresie międzywojennym (krytykował np. ograniczenie autonomii uczelni). Polemizował w sprawach naukowych i politycznych (walczył z nacjonalizmem niemieckim i ukraińskim). Nie zawsze potrafił w kraju zajmować wspólne stanowisko z geografami, np. na temat ogólnopolskiego stowarzyszenia zawodowego. Bardzo dbał jednak o uczniów i współpracowników, a honoraria za publikacje przeznaczał na stypendia dla studentów.

PSB (S.M. Brzozowski); SBTP (Z. Białkiewicz); Słabczyńscy; Śródka.

K.A. Harasimiuk: *Dzieje Instytutu Geograficznego w Uniwersytecie Lwowskim w latach 1883–1939*, Kraków 1912 (indeks); A. Jackowski, I. Sołjan: *Zarys dziejów geografii na Uniwersytecie Jagiellońskim (XV–XXI wiek)*, Kraków 2009,

indeks; E. Romer: *Wybór prac*, t. 1-4, Warszawa 1960-64 (tu bibliografia i wnikliwe komentarze twórczości, napisane przez uczniów).

Zbigniew Wójcik

[Poprzedni](#)
[Następny](#)